

Irena Galińska-Raczy

Wykazywanie w poselskim oświadczeniu o stanie majątkowym składników majątku wspólnego małżonków¹

Indication of components constituting a joint property in the Deputy's financial declaration (WAP-2179/17): Property components belonging to a joint property of spouses specified in the Family and Guardianship Code are an exemplary calculation and in the context of Deputy's obligation to disclose financial assets, each of the components requires a separate interpretation. According to the interpretation of the Bureau of Research, a Deputy staying in a spousal property partnership should disclose income received by the spouse in pecuniary resources held on the date of filing the financial declaration. If the property is a part of the spousal property partnership, it must be indicated in the Deputy's property declaration.

Keywords: assets | marriage | property | declaration of financial interests

Słowa kluczowe: majątek | małżeństwo | nieruchomości | oświadczenie majątkowe

Ekspert ds. legislacji BAS; irena.galinska-raczy@sejm.gov.pl.

Przedmiot opinii

Przedmiotem niniejszej opinii jest interpretacja art. 35 ustawy z 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora oraz formularza oświadczenia o stanie majątkowym w kontekście zagadnienia wykazywania składników majątkowych stanowiących majątek wspólny małżonków. Wątpliwości odnoszą się zwłaszcza do tych składników, które: *są zapisane formalnie na jedno z małżonków, ale zostały nabyte w okresie trwania małżeństwa*. Wskazano sytuację, w której działka budowlana wchodzi do małżeńskiej wspólnoty majątkowej, ale decyzja budowlana została wydana tylko na rzecz posła.

¹ *Opinia prawna w sprawie interpretacji art. 35 ust. 1 ustawy z 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora (wykazywanie w oświadczeniu majątkowym składników stanowiących majątek wspólny)* sporządzona 13 grudnia 2017 r. na zlecenie Klubu Parlamentarnego Platforma Obywatelska; BAS-WAP 2179/17.

Opinia została przygotowana z uwzględnieniem następujących aktów prawnych (według stanu prawnego na dzień jej sporządzenia):

- ustawy z 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora (Dz.U. 2016, poz. 1510; dalej: ustawa o wykonywaniu mandatu posła i senatora, u.w.m.p.s.),
- ustawy z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 2017, poz. 682; dalej: k.r.o.),
- ustawy z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 2017, poz. 459; dalej: k.c.).

Składniki majątkowe wykazywane przez posła pozostającego w małżeńskiej wspólnocie majątkowej w oświadczeniu o stanie majątkowym (wybrane zagadnienia)

1. Artykuł 35 ust. 1 zdanie drugie u.w.m.p.s. stanowi, że: *Oświadczenie o stanie majątkowym dotyczy majątku odrębnego oraz objętego wspólnością majątkową.*

Z powołanego przepisu wynika, że oświadczenie majątkowe obejmuje majątek należący do małżeńskiej wspólności majątkowej oraz majątek osobisty osoby składającej to oświadczenie, czyli według poprzedniego brzmienia art. 33 k.r.o. jej *majątek odrębny*². Oświadczenie o stanie majątkowym powinno zatem zawierać informacje odnoszące się do majątku osobistego parlamentarzysty, o którym mowa w art. 33 k.r.o.³ oraz majątku wspólnego małżonków, zdefiniowanego

² Ustawą z 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 162, poz. 1691) zmieniono art. 33 k.r.o., zastępując określenie *majątek odrębny* (określeniem tym posługuje się ustawa o wykonywaniu mandatu posła i senatora) określeniem *majątek osobisty*.

³ Art. 33. *Do majątku osobistego każdego z małżonków należą:*

- 1) przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej;
- 2) przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił;
- 3) prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom;
- 4) przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków;
- 5) prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie;
- 6) przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powrodożenia na przyszłość;
- 7) wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków;

w art. 31 § 1 k.r.o.⁴. Oznacza to, że nawet w przypadku wspólności majątkowej nie należy wykazywać składników majątku stanowiących majątek osobisty małżonka (małżonki).

Pozostawanie we wspólności ustawowej pozwala na wyodrębnienie trzech mas majątkowych, jakimi są:

- majątek wspólny,
- majątek osobisty męża,
- majątek osobisty żony.

W literaturze wskazuje się, że konieczne jest rozróżnienie między pojęciem wspólności ustawowej a pojęciem majątku wspólnego⁵. Może się bowiem zdarzyć, że mimo istnienia wspólności ustawowej małżonkowie nie mają żadnego majątku wspólnego. Przyczyny takiego stanu rzeczy mogą być różne, np. losowe, brak możliwości zarobkowania albo zgodne wyzbycie się majątku wspólnego, np. z obawy przed egzekucją z tego majątku.

Z treści art. 31 § 1 k.r.o. wynika, że wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmuje przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich. Przedmioty te stanowią majątek wspólny. Są to podstawowe cechy ustawowej konstrukcji prawnej majątku wspólnego małżonków.

Zgodnie z tym przepisem do majątku wspólnego wchodzi co do zasady wszystkie przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólności majątkowej przez oboje małżonków lub przez jednego z nich, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Takim przepisem szczególnym jest np. art. 33 pkt 2 k.r.o., zgodnie z którym przedmioty majątkowe nabyte przez darowiznę należą do majątku osobistego obdarowanego małżonka – chyba że darczyńca postanowi inaczej. Dokonujący darowizny może bowiem w umowie darowizny zawrzeć postanowienie, że darowane przedmioty mają wejść do majątku wspólnego małżonków.

8) przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków;

9) prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy;

10) przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

⁴ § 1. Z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków.

⁵ T. Mróz, *Zgoda małżonka na dokonanie czynności prawnej w ustroju majątkowej wspólności ustawowej*, 2011, LEX.

Jeżeli w umowie darowizny zostanie zawarte takie postanowienie, poseł będzie zobowiązany do jej wykazania w oświadczeniu o stanie majątkowym. Jeżeli zaś w umowie darowizny darczyńca nie zawrze takiego postanowienia i przedmiot darowizny (np. pieniądze) wejdzie do majątku osobistego obdarowanego małżonka – poseł nie będzie zobowiązany do wykazania takiej darowizny w oświadczeniu majątkowym⁶.

2. Artykuł 31 § 2 k.r.o. doprecyzowuje w sposób przykładowy, jakie składniki w szczególności należą do majątku wspólnego. Są to:

- pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków,
- dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków,
- środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków,
- kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w art. 40a ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. 2017, poz. 1778, ze zm.).

W doktrynie prawa cywilnego wskazuje się, że zaliczenie przedmiotów do majątku wspólnego jest pewnym uproszczeniem zastosowanym przez ustawodawcę, ponieważ składnikami majątku nie są same przedmioty, których prawa dotyczą, tylko te prawa ze względu na przedmioty (nieruchomości, rzeczy ruchome)⁷. Termin ten oznacza nie fizycznie istniejące przedmioty, lecz prawa majątkowe z nimi związane⁸.

Do majątku osobistego każdego z małżonków – stosownie do przepisu art. 33 k.r.o. – należą:

- przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej,
- przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił,

⁶ Sąd Najwyższy w wyroku z 20 stycznia 2000 r. (sygn. akt I CKN 362/98) uznał, że pozostawanie obdarowanego w związku małżeńskim samo w sobie nie usprawiedliwia przekonania, iż przedmiot darowizny wchodzi do majątku wspólnego małżonków, LEX nr 50864. Na ten temat: I. Galińska-Rączy, *Ujawnianie w oświadczeniu o stanie majątkowym darowizny otrzymanej przez żonę posła*, oraz A. Karczmarek, *Wykazywanie tytułu prawnego do nieruchomości przekazanej małżonce posła przez jej rodziców w trakcie trwania małżeństwa* – obie opinie publikowane w zbiorze *Status posła w opiniach Biura Analiz Sejmowych (2007–2015)*, Warszawa 2015, t. 2, cz. 2, red. I. Galińska-Rączy, s. 358–362.

⁷ W.J. Katner [w:] *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz*, red. M. Pyziak-Szafnicka, Warszawa 2009, s. 453.

⁸ T. Smyczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2009, s. 79.

- prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom,
- przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków,
- prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie,
- przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość,
- wierzycelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków,
- przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków,
- prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy,
- przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

3. Kwestią, która jest dyskutowana w literaturze prawniczej, jest zagadnienie, czy w sytuacji, kiedy dana osoba pozostaje w małżeńskiej wspólności majątkowej powinna w oświadczeniu o stanie majątkowym ujawniać dochody małżonka, np. z tytułu zatrudnienia. W opiniach Biura Analiz Sejmowych⁹ w sposób konsekwentny jest prezentowany pogląd, że nie ma takiego obowiązku, ale należy mieć na uwadze odmienne stanowisko (odnoszące się do radnych i funkcjonariuszy samorządowych), że oświadczenie powinno uwzględniać informację np. na temat zarobków współmałżonka¹⁰. Przeważa jednakże pogląd, że ustawodawca nie wprowadził obowiązku informowania o wysokości dochodów żony lub męża i że zasada ta obowiązuje zarówno wtedy, gdy małżonkowie pozostają w rozdzielności majątkowej, jak i wtedy, gdy istnieje taka wspólność¹¹. W odniesieniu do

⁹ Opinie zamieszczone w publikacjach Biura Analiz Sejmowych, np. opinia I. Galińskiej-Rączy, *Wykazywanie przez posła w oświadczeniu majątkowym dochodów małżonka* [w:] *Status posła. Wybór ekspertyz prawnych do rozdziału 5 ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora*, cz. II, red. I. Galińska-Rączy, Warszawa 2007, oraz opinia I. Galińskiej-Rączy, *Ujawnianie w oświadczeniu majątkowym informacji o wynagrodzeniu (uposażeniu poselskim) małżonka* [w:] *Status posła w opiniach Biura Analiz Sejmowych (2007–2015)*, t. 2, cz. 2, red. I. Galińska-Rączy, Warszawa 2015.

¹⁰ A. Wierzbica, *Ograniczenia antykorupcyjne w samorządzie terytorialnym*, Warszawa 2008, s. 49–51, oraz powołani tam autorzy, np. S. Płażek i J. Jagoda.

¹¹ Zob. *Tajne zarobki małżonka*, „Rzeczpospolita” z dn. 8 kwietnia 2013 r., LEX nr 173276/1, oraz opinia Ministerstwa Finansów z 6 grudnia 2011 r. AP/065/27/

posłów przyjmuje się, że nie należy wykazywać konkretnych kwot dochodów współmałżonka w pkt IX („Inne dochody”), natomiast w sposób zbiorczy muszą być one ujawnione w pkt I „Zasoby pieniężne”¹².

4. Oświadczenie majątkowe składane na podstawie art. 35 ust. 1 u.w.m.p.s., jak stanowi zdanie pierwsze tej jednostki redakcyjnej: *dotyczy majątku odrębnego oraz majątku objętego małżeńską wspólnością majątkową*. Oświadczenie to powinno zawierać np. informacje o nieruchomościach będących składnikiem majątku osobistego posła oraz majątku objętego małżeńską wspólnością majątkową. Mieszkanie stanowiące majątek osobisty żony posła nie podlega wykazaniu w składanym przez niego oświadczeniu o stanie majątkowym. Poseł nie ma zatem obowiązku wpisania takiej nieruchomości w pkt II ppkt 2 formularza oświadczenia¹³.

Inaczej należy odnieść się do kwestii dochodów, jakie są uzyskiwane z tytułu wynajmu takiego mieszkania. Zgodnie z art. 31 § 2 pkt 2 k.r.o.¹⁴ do majątku wspólnego należą m.in. dochody z majątku osobistego każdego z małżonków. Dochodem takim są np. pożytki cywilne w rozumieniu art. 53 § 2 k.c.¹⁵, czyli m.in. czynsz z tytułu najmu lokalu mieszkalnego¹⁶.

SYW/11/PPAA-1635 dla dyrektorów izb skarbowych, że brak jest podstaw do żądania od funkcjonariusza samorządowego, aby w oświadczeniu o stanie majątkowym ujawniał dochody osiągnięte przez swego małżonka, AP2/065/4/SYW/12/BMI9-3253, <http://www.zgwrp.pl/attachments/article/190/korespondencja.pdf> [dostęp 22 listopada 2017 r.].

¹² J.M. Karolczak, *Opinia prawna dotycząca wykazania w poselskim oświadczeniu o stanie majątkowym dochodu z wynajmu mieszkania, które jest własnością współmałżonka*, 8 sierpnia 2016 r., BAS-WAL-1601/16, niepubl.

¹³ Wzór tego formularza został określony w załączniku do ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora.

¹⁴ Art. 31. § 1. *Z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków.*

§ 2. *Do majątku wspólnego należą w szczególności:*

1) *pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków;*

2) *dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków; (...).*

¹⁵ § 2. *Pożytkami cywilnymi rzeczy są dochody, które rzecz przynosi na podstawie stosunku prawnego.*

¹⁶ Czynsz z tytułu najmu lokali czy dzierżawy lub gospodarstwa rolnego jest typowym przykładem pożytków cywilnych z rzeczy, wyrok NSA w Warszawie z 20 lutego 1996 r., sygn. akt II SA 442/95, LEX nr 25681.

Powyższe oznacza, że dochód z wynajmu mieszkania stanowiącego majątek osobisty współmałżonka posła, jako dochód wchodzący w skład majątku wspólnego małżonków, podlega wykazaniu w oświadczeniu o stanie majątkowym, które zgodnie z art. 35 ust. 1 zdanie drugie u.w.m.p.s. dotyczy majątku osobistego parlamentarzysty oraz *majątku objętego małżeńską wspólnością majątkową*. Problemem staje się jednakże kwestia, w jaki sposób poseł powinien zrealizować obowiązek wykazania tego dochodu, wypełniając formularz oświadczenia o stanie majątkowym.

Po pierwsze, można mieć wątpliwości, czy uzyskiwanie pożytków można utożsamiać z określeniem *dochody osiągnane z tytułu zatrudnienia i innej działalności zarobkowej*, jakim posłużono się w art. 35 ust. 1 pkt 2 u.w.m.p.s. i w pkt IX formularza oświadczenia. Wątpliwość ta wynika m.in. z tego, że w art. 31 § 2 pkt 1 i 2 k.r.o. odróżnia się *wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej* oraz *dochody z majątku* (czyli np. pożytki). W komentarzach¹⁷ do przepisów ustalających w podobny sposób wzór oświadczeń o stanie majątkowym, uznaje się, że dochody z tytułu najmu nieruchomości należy wykazywać właśnie w pkt IX „Inne dochody”¹⁸. Takie ujęcie potwierdza częściowo stanowisko prezentowane w komentarzu do art. 35 u.w.m.p.s., że ujawnieniu podlegają wszystkie dochody o charakterze zarobkowym (bez względu na podstawę prawną ich osiągnięcia)¹⁹.

Po drugie, należy rozważyć, czy informację na temat dochodów z pożytków z majątku osobistego współmałżonków, należy traktować w ten sam sposób, jak informację o dochodach np. z tytułu wynagrodzenia za pracę uzyskanego przez współmałżonków posłów, które zgodnie z art. 31 § 2 pkt 1 k.r.o. również należą do majątku wspólnego małżonków. Kwestia konieczności wykazywania

¹⁷ D. Bąbiak-Kowalska, *Inne dochody w oświadczeniu majątkowym*, „Wspólnota” z dn. 13 lutego 2012 r., <http://www.wspolnota.org.pl/aktualnosci/aktualnosc/inne-dochody-w-oswiadczeniu-majatkowym/>, oraz pouczenia, instrukcje wypełniania oświadczeń o stanie majątkowym dla radnych i pracowników samorządowych, np. <http://www.bip.otwock.pl/dokumenty/2016/wskazowkiosmaj.pdf> oraz bip.mazowieckie.pl/attachments/download/100 [dostęp 24 listopada 2017 r.].

¹⁸ Na przykład we wzorach, jakie mają zastosowanie m.in. dla radnych wszystkich szczebli samorządu i osób pełniących funkcje w organach wykonawczych jednostek samorządu terytorialnego zawarto pkt VIII „Inne dochody osiągnane z tytułu zatrudnienia lub innej działalności zarobkowej lub zajęć, z podaniem kwot uzyskiwanych z każdego tytułu: (...)” – zob. rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 9 kwietnia 2009 r. w sprawie określenia wzorów formularzy oświadczeń majątkowych radnego województwa, członka zarządu województwa, skarbnika województwa, sekretarza województwa, kierownika wojewódzkiej samorządowej jednostki organizacyjnej, osoby zarządzającej i członka organu zarządzającego wojewódzką osobą prawną oraz osoby wydającej decyzje administracyjne w imieniu marszałka województwa, Dz.U. 2009, nr 60, poz. 490.

¹⁹ W ten sposób P. Uziębło [w:] *Komentarz do ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora*, red. K. Grajewski, Warszawa 2014, s. 422.

w oświadczeniach o stanie majątkowym dochodów uzyskiwanych przez małżonków (w sytuacji, kiedy małżonkowie nie ustanowili małżeńskiej rozdzielności majątkowej) podlegała i podlega różnej wykładni²⁰.

Autorka niniejszej opinii podtrzymuje wyrażane w sposób konsekwentny przez Biuro Analiz Sejmowych stanowisko, że poseł pozostający we wspólności majątkowej nie ma obowiązku wykazywania konkretnych kwot dochodów małżonka, jakie uzyskuje ta osoba np. z tytułu zatrudnienia czy prowadzenia działalności gospodarczej. Podobne stanowisko zostało przyjęte przez administrację rządową oraz administrację samorządu terytorialnego m.in. w odniesieniu do oświadczeń majątkowych składanych przez radnych²¹. Dochody, o których mowa w art. 35 ust. 1 u.w.m.p.s. oraz w pkt IX oświadczenia o stanie majątkowym, należy odnosić tylko do dochodów własnych posła, nie zaś dochodów uzyskiwanych przez jego współmałżonka.

W ten sam sposób należy kwalifikować omawiane dochody z wynajmu mieszkania stanowiącego majątek osobisty małżonka. Z tego względu, mimo że dochody te należą do majątku wspólnego małżonków, zasadny wydaje się pogląd, iż poseł nie ma obowiązku podawania takich dochodów w pkt IX formularza oświadczenia, czyli nie jest zobowiązany wykazywać kwotę dochodu osiągniętego z tego tytułu.

5. Dochody z tytułu wynajmu mieszkania stanowiącego majątek osobisty żony w sytuacji, kiedy małżonkowie pozostają w małżeńskiej wspólności majątkowej, mają natomiast wpływ na ich ogólny stan majątkowy w tym sensie, że powiększają poszczególne składniki masy majątkowej, czyli np. zgromadzone przez nich środki pieniężne albo umożliwiają nabycie nowych składników mienia ruchomego i nieruchomości. Wówczas konieczne staje się pośrednie ich wykazywanie (bez wskazania, że nabycie nastąpiło z dochodu z najmu) w odpowiednich rubrykach formularza oświadczenia, czyli np. w pkt I „Zasoby pieniężne” (w punkcie tym wskazuje się środki pieniężne posiadane w określonej dacie bez wykazywania źródeł ich powstania) lub w punktach odnoszących się

²⁰ Szczegółowe omówienie stanowisk przedstawicieli doktryny w tym zakresie: J.M. Karolczak, *Opinia prawna dotycząca wykazania w poselskim oświadczeniu o stanie majątkowym dochodu z wynajmu mieszkania, które jest własnością współmałżonka*, 8 sierpnia 2016 r., BAS-WAL 1601/16, niepubl.

²¹ Zob. odpowiedź Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 25 stycznia 2010 r. na interpelację poselską (orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/73C9233E) oraz pismo Departamentu Administracji Podatkowej Ministerstwa Finansów z 6 grudnia 2011 r. (oba dokumenty zostały powołane w opinii J.M. Karolczak) oraz liczne pouczenia zamieszczone na stronach internetowych urzędów gmin, powiatów, sejmików wojewódzkich oraz urzędów skarbowych – dla przykładu wskażmy: <https://rzyszow.uw.gov.pl/wp-content/uploads/2012/05/informacje-dotyczace-prawidlowego-wypelniania-oswiadczen-majatkowych.pdf>, oraz <http://bip.powiatopolski.pl/download/attachment/9471/zasady-wypelniania-oswiadczen-majatkowych.pdf> [dostęp 23 listopada 2017 r.].

do nieruchomości i mienia ruchomego (czyli w pkt II i X formularza, które nie wymagają określania, z jakich środków zostały one nabyte).

W omawianej sytuacji poseł nie ma obowiązku wykazywania konkretnej wysokości dochodu z tytułu wynajmu mieszkania stanowiącego majątek osobisty żony w pkt IX formularza, ale ma obowiązek uwzględnienia tego dochodu w ramach wykazywania poszczególnych składników majątkowych, jakie posiadali małżonkowie w ramach wspólności majątkowej. Powinien zatem np. uwzględnić ten dochód, wykazując ogólną kwotę posiadanych na ten dzień oszczędności (w pkt I formularza „Zasoby pieniężne”) albo ujawniając nabyte i posiadane w tym dniu nieruchomości lub mienie ruchome.

6. Zagadnienie dopuszczalności dokonywania w czasie trwania ustawowej wspólności majątkowej rozporządzeń przez małżonków poszczególnymi składnikami majątku wspólnego na rzecz majątków odrębnych (osobistych) każdego z małżonków, przez wiele lat wywoływało zasadnicze rozbieżności stanowisk w orzecznictwie Sądu Najwyższego i doktrynie prawa²². Ten spór rozstrzygnęła uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, w której uznano, że w czasie trwania ustawowej wspólności majątkowej dopuszczalne jest rozporządzenie przez małżonka przedmiotem wchodzącym w skład majątku wspólnego na rzecz majątku odrębnego drugiego małżonka²³.

²² W uchwale SN z 10 kwietnia 1991 r. (sygn. akt III CZP 76/90) stwierdzono: *W orzecznictwie Sądu Najwyższego zarysowały się dwa przeciwstawne stanowiska. W szczególności w uchwale z dnia 16 stycznia 1964 r. III CO 64/63 (OSNCP 1964, z. 11, poz. 220), wydanej pod rządem kodeksu rodzinnego z dnia 27 czerwca 1950 r. (Dz. U. Nr 34, poz. 308 ze zm.) Sąd Najwyższy stwierdził, że małżonek może w czasie trwania wspólności majątkowej rozporządzić na rzecz drugiego z małżonków przedmiotem należącym do wspólnego majątku; rozporządzenie takie nie stanowi majątkowej umowy małżeńskiej; do jego ważności wystarczy zachowanie formy przepisanej dla danej czynności prawnej. Podobną tezę zawiera wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 1967 r. I CR 296/66 (OSNCP 1968, z. 7 poz. 125), zawierający stwierdzenie, że pogląd ten jest aktualny także pod rządem kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z dnia 25 lutego 1964 r. (Dz. U. Nr 9, poz. 59 ze zm.).*

Pogląd przeciwny wyrażony został w postanowieniu z dnia 6 czerwca 1975 r. III CRN 134/75 (OSNCP 1976, z. 6, poz. 136), w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że w czasie trwania wspólności ustawowej żadne z małżonków nie może żądać podziału majątku dorobkowego, ani w drodze umowy, ani przez sąd; nie jest również możliwe zbywanie prawa do majątku wspólnego na rzecz drugiego z małżonków, jako prowadzącego w istocie do zniesienia wspólności ustawowej. Wyraźnie zaś pogląd ten został sformułowany w nie opublikowanej uchwale z dnia 28 stycznia 1988 r. III CZP 86/87, w której Sąd Najwyższy przyjął, że w czasie trwania wspólności ustawowej nie jest dopuszczalne rozporządzanie przez małżonków poszczególnymi składnikami majątku wspólnego na rzecz majątków odrębnych każdego z małżonków.

²³ Uchwała SN z 10 kwietnia 1991 r., sygn. akt III CZP 76/90, OSNC 1991, nr 10, poz. 12; została ona potwierdzona w uchwale SN z 12 grudnia 1991 r., sygn. akt III CZP 133/91.

Sąd Najwyższy nie przyjął powyższej zasady jako absolutnej. W uzasadnieniu wskazał, *in fine*, że przy ocenie dopuszczalności czynności, których przedmiotem są składniki majątku wspólnego, należy brać pod uwagę: *różnorodne czynniki, m.in. konkretną sytuację małżonków, zasady racjonalnej gospodarki, zmieniającą się sytuację gospodarczą, mającą znaczenie dla podejmowania decyzji majątkowych*. Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że Kodeks rodzinny i opiekuńczy dopuszcza, w ramach zarządu majątkiem wspólnym, dokonanie na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego czynności rozporządzających dotyczących konkretnych składników majątku wspólnego. Można zatem przyjąć, że dopuszczalne na gruncie przepisów art. 36–40 k.r.o. jest rozporządzenie przedmiotem wchodzącym w skład majątku wspólnego, na rzecz drugiego małżonka – za jego zgodą.

Jednocześnie Sąd Najwyższy w omawianej uchwale stwierdził, że nie można przypisywać decydującego znaczenia oświadczeniu małżonków stwierdzających, że dany przedmiot do majątku wspólnego nie należy. Tym bardziej nie należy utożsamiać takiego oświadczenia z przeniesieniem na drugiego z małżonków uprawnień do danego przedmiotu, wynikających ze wspólności ustawowej, ani też bez dalszych przesłanek przyjmować tego oświadczenia jako innej czynności. Nadto Sąd Najwyższy stwierdził, że: *sprzeczne i w konsekwencji nieważne (art. 58 § 1 k.c.)* – z art. 35 k.r.o. – byłyby jedynie takie czynności prawne między małżonkami, odnoszące się do składników majątku wspólnego, których treść i cel wskazują, że zmiierzają do – w powyższym znaczeniu – podziału majątku wspólnego w czasie trwania wspólności ustawowej, bądź stanowią rozporządzenie udziałem, który w razie ustania wspólności przypadnie małżonkowi w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku.

7. Wspólność dorobku małżonków jest ukształtowana jako wspólność łączna (art. 31 k.r.o.). Małżonkowie nie mają określonych udziałów w majątku wspólnym. Nie mogą zatem żądać podziału majątku objętego wspólnością (art. 35 k.r.o.)²⁴. Wspólność majątkowa obejmuje prawa majątkowe nabyte przez oboje małżonków lub przez jedno z nich. Dorobkiem małżonków są prawa majątkowe nabyte w trakcie trwania wspólności ustawowej.

Jeżeli zatem np. akcje spółki akcyjnej zostały nabyte przez jednego z małżonków w trakcie pozostawania w związku małżeńskim, to stanowiły one – jako część majątku nabytego w czasie małżeństwa – współwłasność obojga małżonków. Nieistotne, na czym rachunku papierów wartościowych było one zaksięgowane, podobnie jak nieistotne jest, na czym rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym „zaksięgowane” są pieniądze wchodzące w skład majątku wspólnego (np. wynagrodzenie za pracę).

Jest to konstrukcja zbliżona do konstrukcji rachunku bankowego, gdzie jeden z małżonków jest jego posiadaczem, co nie oznacza, że w przypadku majątkowej wspólności małżeńskiej praw do środków zgromadzonych na rachunku nie ma

²⁴ Wyrok SN z 6 czerwca 1975 r., sygn. akt III CRN 134/75, OSNC 1976, nr 6, poz. 136.

drugi z małżonków – oczywiście przy założeniu, że środki pieniężne należą do majątku wspólnego²⁵.

Stwierdzić należy, że w ocenie Sądu Najwyższego nie budzi żadnej wątpliwości pogląd, że udziały w spółce z o.o. nabyte ze środków pochodzących z majątku wspólnego wchodzi do tego majątku²⁶. Podobieństwo spółki z o.o. i spółki akcyjnej (charakter kapitałowy) pozwala na odniesienie cytowanego poglądu do statusu majątkowego akcji nabytych przez jednego z małżonków ze środków pochodzących z majątku wspólnego. Akcje takie należeć będą do majątku wspólnego²⁷.

Konkluzją powyższych rozważań jest pogląd, że wszystkie akcje spółki, które w okresie trwania małżeństwa nabył jeden z małżonków ze środków pochodzących z majątku wspólnego, wchodzi w skład tego majątku. *Podmiotami praw należących do majątku wspólnego są wyłącznie małżonkowie. Majątek zaś to zbiór praw podmiotowych danej osoby. Jeżeli w chwili nabycia prawa podmiotowego przez jednego z małżonków następuje „objęcie go” przez majątek wspólny czy „wejście prawa do wspólności (majątku wspólnego)”, to należy uznać, że w tym właśnie momencie drugi małżonek nabył to prawo. Od chwili nabycia prawa przez „działającego” małżonka oboje małżonkowie są podmiotami tego prawa. Przykładowo, oboje małżonkowie są właścicielami kupionego wyłącznie przez żonę samochodu, przy czym rodzaj ich współuprawnienia określa się jako wspólność łączna²⁸.*

8. W obowiązującym systemie prawa rodzinnego przyjmuje się domniemanie faktyczne, że przedmioty nabyte w trakcie wspólności małżeńskiej przez jednego z małżonków, zostały nabyte z majątku dorobkowego – na rzecz małżeńskiej wspólności majątkowej, natomiast nabycie rzeczy z majątku odrębnego musi wynikać nie tylko z oświadczenia dokonującego transakcji małżonka, ale także z całokształtu okoliczności tego nabycia²⁹.

W postanowieniu SN z 18 stycznia 2008 r. (sygn. akt V CSK 355/07), uznając, że istnieje domniemanie przynależności do majątku wspólnego przedmio-

²⁵ Patrz np. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem*, red. J. Pietrzykowski, Warszawa 1993, teza 65 do art. 32 k.r.o.: *składnikiem majątku wspólnego jest wierzytelność z tytułu wkładu na książeczce oszczędnościowej wystawionej na nazwisko tylko jednego z małżonków, jeżeli wkład na tej książeczce pochodzi ze środków objętych wspólnością majątkową.*

²⁶ *Udział (...) w jego przejawie materialnym, odzwierciedlającym prawa „własnościowe” w spółce, staje się elementem majątku wspólnego, natomiast prawa (obowiązki) korporacyjne wykonuje tylko małżonek – udziałowiec, nabywca udziału*, wyrok SN z 3 grudnia 2009 r., sygn. akt I CKN 1146/97, OSNC 1999, nr 12, poz. 209.

²⁷ Zob. G. Jędrejek, P. Pogonowski, *Działalność gospodarcza małżonków*, Warszawa 2002, s. 72 i n.

²⁸ K. Gołębiowski, *Zarząd majątkiem wspólnym małżonków*, 2012, LEX.

²⁹ Postanowienie SN z 6 lutego 2003 r. (sygn. akt IV CKN 1721/00), w którym potwierdzono, że nabywane przez wnioskodawczynię w trakcie trwania małżeństwa nieruchomości stanowią surogat jej majątku odrębnego, pochodzącego z rodzinno-spadkowych rozliczeń, LEX nr 78276.

tów nabytych w czasie wspólności ustawowej przez oboje małżonków lub przez jednego z nich, stwierdzono jednocześnie, że w konsekwencji ciężar dowodu odmiennego stanu rzeczy, czyli przynależność takich przedmiotów do majątku osobistego, musi spoczywać na zainteresowanym tą okolicznością małżonku³⁰. Samo zatem złożenie oświadczenia wiedzy przez takiego małżonka w treści czynności prawnej nabycia danego przedmiotu (np. w umowie nabycia udziału we własności nieruchomości), że kupna udziału dokonuje z majątku osobistego, nie jest wystarczające. Nie jest to bowiem *równoznaczne z przesądzeniem o jego prawdziwości i prawnej skuteczności*, dlatego że o składzie majątku osobistego każdego z małżonków przesądza ustawodawca, a nie wola, czy wyobrażenia *któregokolwiek z małżonków*³¹.

W postanowieniu z 3 grudnia 2009 r. Sąd Najwyższy wskazał też, że o składzie majątku nie przesądza to, czy stroną czynności są oboje małżonkowie, czy też jedno z nich³². Zasadnicze znaczenie ma całokształt okoliczności nabycia danego przedmiotu³³.

Odnosząc powyższe do sytuacji, kiedy nieruchomość jest składnikiem majątku wspólnego małżonków, ale decyzja budowlana została wydana tylko na jednego z małżonków, należy uznać, że okoliczność ta nie ma znaczenia dla wykazywania tego składnika w oświadczeniu o stanie majątkowym. Nieruchomość taka podlega wykazaniu w pkt II formularza oświadczenia o stanie majątkowym.

Podsumowanie

Składniki majątkowe przynależne do majątku wspólnego małżonków określa art. 31 § 2 k.r.o. Jest to wyliczenie przykładowe i w kontekście obowiązku ujawniania stanu majątkowego na podstawie art. 35 ust. 1 u.w.m.p.s. każdy ze składników wymaga odrębnej interpretacji.

W powyższej analizie zaprezentowano przykłady stanów faktycznych, jakie były rozpatrywane w opiniach Biura Analiz Sejmowych³⁴, jak również wskazano stanowisko judykatury i doktryny na wybrane zagadnienia związane z instytucją majątku wspólnego małżonków, które mogą mieć znaczenie dla wykazywania poszczególnych składników majątkowych w oświadczeniach o stanie majątkowym składanych przez posłów.

³⁰ LEX nr 371389.

³¹ *Ibidem*.

³² Postanowienie SN z 3 grudnia 2009 r., sygn. akt II CSK 273/09, LEX nr 551106.

³³ Wyrok WSA w Gliwicach z 7 grudnia 2009 r., sygn. akt I SA/GI 381/09, LEX nr 579372.

³⁴ Większość z tych opinii została zaprezentowana w zbiorze *Status posła w opiniach Biura Analiz Sejmowych (2007–2015)*, t. 2, cz. 2, red. I. Galińska-Rączy, Warszawa 2015.